

หมวด 4

ความรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์สินของตน หรือที่อยู่ในความครอบครองดูแลรักษาของตน

บทที่ 1

บททั่วไป

(๑7) เหตุที่ต้องรับผิด นอกจากกฎหมายจะบัญญัติให้บุคคลต้องรับผิดเพื่อละเมิดสำหรับการกระทำของตนเอง และสำหรับการกระทำของบุคคลอื่นแล้ว กฎหมายยังบัญญัติให้บุคคลต้องรับผิดเพื่อละเมิดสำหรับทรัพย์สินของตนหรือที่อยู่ในครอบครองดูแลรักษาของตนอีก ทั้งนี้เพราะกฎหมายถือว่าผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองดูแล จำต้องระมัดระวังมิให้ของนั้นไปกระทำความเสียหายให้แก่ผู้อื่น ซึ่งมีฉะนั้นเมื่อบุคคลหนึ่งบุคคลใดได้รับความเสียหายจากทรัพย์สินที่มีใช้ของตนหรืออยู่ในความปกครองของตน ก็ไม่อาจที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนจากทรัพย์สินนั้นๆ จึงจำเป็นต้องมีบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นผู้รับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์สินที่อยู่ในความครอบครองหรือดูแลนั้น กฎหมายแบ่งแยกออกเป็นประเภท ๆ ตามชนิดของทรัพย์สินนั้น โดยได้แบ่งออกเป็น

1. ความเสียหายเพราะสิ่งปลูกสร้างหรือต้นไม้
 2. ความเสียหายเพราะของตกจากโรงเรือน
 3. ความเสียหายซึ่งเกิดจากเครื่องจักรกลหรือทรัพย์สินอันตราย
- ดังจะได้ศึกษาตามลำดับ

บทที่ 2

ความเสียหายเพราะสิ่งปลูกสร้างหรือต้นไม้

(98) บททั่วไป มาตรา 434 บัญญัติว่า “ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะเหตุที่โรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น ก่อสร้างไว้ชำรุดบกพร่องก็ดี หรือบำรุงรักษาไว้ไม่เพียงพอก็ดี ท่านว่าผู้ครองโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างนั้นๆ จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน แต่ถ้าผู้ครองได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายจะนั้นแล้ว ท่านว่าผู้เป็นเจ้าของจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน

บทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อนนั้น ให้ใช้บังคับได้ตลอดถึงความบกพร่องในการปลูกหรือค้ำจุนต้นไม้หรือกอไผ่ด้วย

ในกรณีที่กล่าวมาในสองวรรคข้างต้นนั้น ถ้ายังมีผู้อื่นอีกที่ต้องรับผิดชอบในการก่อให้เกิดเสียหายนั้นด้วยไซ้ ท่านว่าผู้ครองหรือเจ้าของจะใช้สิทธิไล่เบียดแก่ผู้นั้นก็ได้”

(99) ความเสียหาย ความเสียหายในที่นี้มีความหมายเช่นเดียวกับความเสียหายที่ได้อธิบายไว้ในตอนต้น และโดยไม่คำนึงว่าความเสียหายนั้นจะเกิดแก่บุคคลหรือสัตว์หรือสิ่งของแต่อย่างใด

(100) คำว่าโรงเรือนและสิ่งปลูกสร้าง “โรงเรือน” หมายความว่าสิ่งที่มีมนุษย์ปลูกสร้างขึ้นเป็นที่อยู่อาศัยหรือประกอบกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น บ้าน โรงแรม หอพัก รวมทั้งส่วนประกอบของโรงเรือน เช่น ประตูหน้าต่าง เป็นต้น

ส่วน “สิ่งปลูกสร้าง” หมายความว่าสิ่งที่มีมนุษย์ปลูกสร้างขึ้น นอกจากโรงเรือนที่ติดกับที่ดินและไม่ติดตรงตรงกับที่ดิน เช่น บ้านบนต้นไม้ โรงภาพยนตร์ โรงงาน กำแพง ถนน บ่อน้ำ เป็นต้น แต่ไม่ได้หมายความรวมถึงต้นไม้และธัญญาชาติทั้งหลาย และน่าจะไม่ว่าไปถึงการหักร้างถางพง การขุดหลุมหรือโพรงซึ่งมิได้มีการปลูกสร้างใด ๆ ลงไป

คำว่า “โรงเรือน” และ “สิ่งปลูกสร้าง” ในที่นี้ย่อมาหมายความว่า รวมถึงโรงเรือนและสิ่งปลูกสร้างที่สร้างขึ้นบนพื้นดิน เหนือพื้นดินและใต้พื้นดินด้วย

(101) ความรับผิดชอบ ความรับผิดชอบจะเกิดขึ้นต่อเมื่อความเสียหายได้เกิดขึ้น เพราะโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างนั้น

1. ข้ำรูดบกพร่อง หมายความว่า การปลูกสร้างไม่ได้ส่วนสักตามที่ได้รับอนุญาตไว้ หรือการใช้วัสดุในการก่อสร้างราคาถูก คุณภาพไม่ดี ไม่ถูกต้องตามที่กำหนด หรือวิธีก่อสร้างไม่ดีทำให้โรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นไม่มั่นคงเท่าที่ควร เช่น การตอกเข็มในการปลูกสร้างไม่ได้ขนาด หรือไม่ได้จำนวนตามที่กำหนดไว้ เป็นต้น หรือ

2. บำรุงรักษาไม่เพียงพอ กล่าวคือ เมื่อโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างบอบสลายหรือชำรุดด้วยประการใดอันควรแก่การซ่อมแซมแล้วไม่ซ่อมแซม จึงย่อมาถือว่าการบำรุงรักษาไม่เพียงพอ นับว่าเป็นความรับผิดชอบของผู้ครอบครองหรือเจ้าของที่ไม่ซ่อมแซม เช่น ดำสร้างกำแพงไว้หลายปีแล้วต่อมากำแพงทรุดจวนจะพังลง ดำก็ไม่เอาใจใส่ซ่อมแซมจนกระทั่งพังล้มทับชาวบาดเจ็บ ถือว่าการบำรุงรักษา

(102) ความสัมพันธ์ระหว่างความชำรุดบกพร่องและความเสียหาย ความเสียหายที่เกิดขึ้นจะต้องเนื่องมาจากความชำรุดบกพร่องหรือการบำรุงรักษาไม่เพียงพอของโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างโดยเฉพาะ และไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดขึ้นภายนอกหรือภายในโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง จึงจะเกิดความรับผิดชอบแก่ผู้ครองโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างนั้นๆ เช่น หน้าต่างบ้านของดำชำรุด แต่ดำไม่ยอมซ่อมแซม ได้ตกลงมาถูกศีรษะเขียวบาดเจ็บ เช่นนี้ผู้ครองโรงเรือนคือดำต้องรับผิดชอบ เพราะเป็นกรณีบำรุงรักษาไม่เพียงพอ ถ้าเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเกี่ยวกับโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง บุคคลนั้นต้องรับผิดชอบในการกระทำของตน เช่น แดงซ่อมแซมบ้าน ขณะที่ซ่อมแซม แดงประมาททำให้ฝ้ายบ้านตกลงมาถูกเขียวบาดเจ็บ เช่นนี้แดงต้องรับผิดชอบ

ตามมาตรา 420 หรือถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะเหตุสุดวิสัย เช่น ไฟ
ผ่ามาที่กำแพงบ้าน ก. ทำให้กำแพงบ้านของ ก. ล้มทับต้นไม้ ข. เช่นนี้ ก.
ไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ต้นไม้ของ ข.

(103) ผู้รับผิดชอบ กฎหมายบัญญัติให้ผู้ต้องรับผิดชอบคนแรก คือผู้
ครองโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างนั้น ซึ่งหมายถึงผู้ซึ่งกำลังใช้หรือได้รับ
ประโยชน์จากโรงเรือนสิ่งปลูกสร้างนั้น โดยได้รับมอบหมายมาจาก
เจ้าของไม่ว่าจะอยู่ในฐานะอย่างใดก็ตาม เช่นผู้เช่า ผู้อาศัย ผู้ดูแล เป็นต้น
แม้ว่าในขณะที่ความเสียหายเกิดขึ้น บุคคลผู้นั้นมิได้อยู่ในโรงเรือนก็ตาม
ทั้งนี้เพราะผู้ครองโรงเรือนควรจะเป็นผู้มีหน้าที่ดูแลโรงเรือนหรือสิ่งปลูก
สร้างนั้น และย่อมเป็นผู้รู้ถึงความชำรุดบกพร่องได้ดีกว่าบุคคลอื่น จึง
ควรรับผิดชอบเมื่อความดูแลของตนบกพร่อง เช่น ก. ผู้เช่าบ้าน ข. โดยที่
บ้านนั้นก่อสร้างไว้ชำรุดหรือบำรุงรักษาไม่เพียงพอ กำแพงบ้านหลังนั้น
จึงพังลงและทำให้เกิดความเสียหายแก่ต้นไม้ของ ก. เพื่อนบ้าน ก. ผู้
ครองบ้านหลังนั้นจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ ก. หรือ ก. เช่าบ้าน ข. ก.
เห็นหน้าต่างชำรุดจึงบอกให้ ข. ซ่อมแซม โดยตกลงกันว่าให้เป็นหน้าที่
ของ ข. แต่ ข. ไม่ซ่อมแซม เป็นเหตุให้วันหนึ่งหน้าต่างตกลงมาทับ
สิ่งของในบ้านใกล้เคียงเสียหาย ข. เป็นเจ้าของบ้านต้องรับผิดชอบ บางกรณี
เจ้าของและผู้ครองอาจเป็นบุคคลเดียวกันก็ได้

ในกรณีที่มีสัญญาจำกัดความรับผิด เช่น ก. เช่าบ้าน ข. มี
สัญญาจำกัดความรับผิดไว้ เช่น ถ้ามีความชำรุดเสียหายเกิดขึ้น ผู้เช่าไม่
ต้องรับผิดชอบแต่ผู้ให้เช่าต้องรับผิดชอบ ต่อมาเกิดมีความชำรุดบกพร่องทำให้
บุคคลภายนอกเสียหายเช่นนี้ ผู้เช่าจะปิดความรับผิดได้หรือไม่ ผู้เขียน
เห็นว่าผู้เช่าจะปิดความรับผิดมิได้ เพราะจะยกเอาสัญญาที่ตนทำกับผู้ให้
เช่ามาต่อสูบุคคลภายนอกหาได้ไม่ว่า แต่เมื่อผู้เช่าได้ชำระค่าสินไหม
ทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกแล้ว ก็มีสิทธิไล่เบี้ยตามสัญญาระหว่างตน
กับผู้ให้เช่าได้

อนึ่ง มักเป็นที่เข้าใจกันว่าความเสียหายตามมาตรา นี้ เป็นเรื่อง

ที่เกิดต่อบุคคลภายนอกซึ่งไม่รู้เรื่องอันใดด้วยในการชำรุดบกพร่องนั้น แต่แท้จริงอาจเป็นความเสียหายที่เกิดแก่บุคคลซึ่งทำงานให้ผู้ครองหรือเจ้าของก็ได้ เช่น ก. เช่าบ้านนาย ง. อยู่หลังคาบ้านเช่าชำรุด ค. จึงจ้าง จ. มาซ่อมแซม เมื่อ จ. ปีนขึ้นไปบนชื้อเหยียบไม้ชื้อซึ่งถูกปลวกกินมาแต่เดิม ไม้ชื้อหัก จ. พลัดตกลงมาบาดเจ็บ มีปัญหาว่า จ. ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากใครได้บ้าง ธงคำตอบของสำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภาสมัยที่ 7 พ.ศ. 2497 เห็นว่าการที่ไม้ชื้อหักมาแต่เดิม จะถือว่า ก. ผู้ครองไม่รักษามันไม่ได้ จ. จึงฟ้องเรียกเอาจาก ง. เจ้าของบ้านได้ตามมาตรา 435 ดังกล่าว เว้นแต่ความเสียหายเกิดจากความประมาทเลินเล่อของ จ. เอง ซึ่งถือว่าผู้เสียหายมีส่วนทำความผิดอยู่ด้วยตามมาตรา 223

(104) ข้อยกเว้น เช่นเดียวกันในเรื่องความเสียหายเกิดขึ้น เพราะสัตว์ กฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้ครองโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ ถ้าผู้ครองสามารถพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรทุกอย่างที่จำเป็นเพื่อมิให้เกิดความเสียหายขึ้น ความระมัดระวังตามสมควรนั้นจะต้องพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป เช่น อาจจะเป็นความระมัดระวังโดยบอกให้เจ้าของซ่อมแซม เช่น ก. เช่าบ้าน ข. ก. ทราบว่ากำแพงชำรุด อาจพังได้ไม่วันหนึ่งก็วันใด จึงได้ขอร้องให้ ข. เจ้าของบ้านช่วยซ่อมแซมกำแพง เช่นนี้ ก. ไม่ต้องรับผิดชอบ หรือ ก. ได้เอาไม้มาค้ำกำแพงไว้ แต่ถึงกระนั้นก็ตามกำแพงได้พังลงและ ค. ได้รับความเสียหาย ก. ไม่ต้องรับผิดชอบ ในกรณีนี้กฎหมายบัญญัติให้เจ้าของคือ ข. เป็นผู้รับผิดชอบ แต่ถ้า ข. สามารถพิสูจน์ได้ว่า ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ ค. นั้นมิได้เกิดขึ้นเพราะก่อสร้างบกพร่องหรือบำรุงรักษาไม่เพียงพอเช่นนี้ ข. ก็ไม่ต้องรับผิดชอบ ความเสียหายเกิดขึ้นจากเหตุสุดวิสัย ไฟผ่าลงมาโดนกำแพงบ้าน ก. พังไปถูกบ้าน ข. เสียหาย เช่นนี้ ก. ไม่ต้องรับผิดชอบ

สำหรับความรับผิดชอบของเจ้าของบ้านเข้มงวดกว่าความรับผิดชอบของผู้ครอง เพราะกฎหมายบัญญัติว่าเจ้าของบ้านนั้นย่อมรับผิดชอบในความ

เสียหายที่เกิดขึ้นเสมอ จะมีกเว้นก็แต่เฉพาะเมื่อความเสียหายนั้น
เกิดขึ้นเพราะเหตุสุดวิสัย เช่น เกิดพายุพัดจัดบ้านแถวนั้นพังลงหลาย
หลังทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของบุคคลอื่น เช่นนี้เจ้าของบ้าน
ไม่ต้องรับผิดชอบ

(105) ความเสียหายอันเกิดจากต้นไม้ วรรคสองของมาตรานี้
ได้บัญญัติถึงความเสียหายอันเกิดจากความบกพร่องในการปลูกหรือ
ในการกำจัดต้นไม้หรือกอไผ่ด้วย เพราะต้นไม้อาจโอนเอียงหรือโค่นหักลง
มา และไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของต้นไม้ก็ตามอันอาจทำให้ผู้อื่น
เสียหายได้ กล่าวคือ ไม่ว่าต้นไม้หรือกอไผ่นั้นผู้ครองหรือเจ้าของจะเป็น
ผู้ปลูกหรือไม่ เช่น มีมาก่อนที่ตนจะเป็นเจ้าของ ความสำคัญอยู่ที่ว่าต้นไม้
นั้นจะต้องอยู่ภายในบริเวณที่ๆ ตนดูแลหรือตนเป็นเจ้าของ เช่น ต้น
ไม้ใหญ่ในบ้านที่ ก. เช้าจาก ข. ล้มลง ทำให้รั้วของ ค. เสียหายและบุตรของ
ค. บาดเจ็บ ก. จำต้องรับผิดชอบเช่นเดียวกับในเรื่องสิ่งปลูกสร้าง คือความ
เสียหายเกิดขึ้นเพราะชำรุดบกพร่องหรือบำรุงรักษาไม่เพียงพอ เว้นแต่ ก.
จะได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร ก็น่าจะเป็นการเพียงพอตามความ
เห็นของผู้เขียน

(106) สิทธิไล่เบียด วรรคสามของมาตรานี้ให้โอกาสผู้ครอบ
ครองหรือเจ้าของไล่เบียดเอาจากบุคคลที่สามได้ เมื่อได้จ่ายค่าสินไหม
ทดแทนให้แก่ผู้เสียหายไปแล้ว ถ้าความเสียหายนั้นเกิดขึ้นเพราะสิ่งที่ก่อสร้าง
ได้ชำรุดบกพร่องหรือบำรุงรักษาไม่เพียงพอโดยบุคคลภายนอกเป็นผู้กระทำ
เช่น ง. ผู้รับจ้าง ก. สร้างกำแพงเมื่อกำแพงพังลง ก. ได้จ่ายค่า
สินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายไปแล้ว ก. อาจใช้สิทธิไล่เบียดเอาจาก ง.
ผู้รับจ้างได้

คำพิพากษาฎีกา (ต้องรับผิดชอบ) ต้นไม้ที่มีความชำรุดโดยราก
โคนไม้ค้ำจนลำต้นมิได้ตั้งตรง โคนเอนมาทางเรือนโจทก์เสียหาย แม้จะ
เป็นโดยพายุหรือมิใช่ก็ตาม จำเลยก็ต้องรับผิดชอบตาม ป.พ.พ. มาตรา 434
(ฎีกาที่ 636/2485) อาคารของจำเลยเอนปะทะอาคารของโจทก์ทำให้

อาคารของโจทก์เสียหาย จำเลยต้องรับผิดชอบ เหตุที่ผู้เช่าอาคารของโจทก์ ไม่ยอมออกจากอาคารไม่เป็นข้อแก้ตัว (ฎีกาที่ 985/2497) โจทก์จำเลย ต่างเป็นผู้เช่าที่ดินของวัดปลูกเรือนอาศัยอยู่ จำเลยได้ปล่อยปลละละเลยให้ ต้นมะม่วงที่ขึ้นอยู่ในที่ดินที่จำเลยเช่า แผ่กิ่งก้านสาขาเข้ามาปกคลุม หลังคาเรือนโจทก์เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความเสียหาย โจทก์ยอมมีอำนาจ ฟ้องจำเลยฐานละเมิด และเรียกค่าเสียหายได้ตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 434 (ฎีกาที่ 1028/2505) พายุที่พัดมาตามฤดูกาล มิใช่เหตุสุดวิสัย จำเลย เป็นเจ้าของอาคารให้เช่าอาคาร แต่ยังใช้อาคารอยู่ถือว่ายังครอบครองอยู่ ผ่นกิ่งหลังคาพังลงมาเพราะก่อสร้างไว้ชำรุดบกพร่อง หรือบำรุงรักษา ไม่เพียงพอ ทับหลังคาตึก และของในตึกเสียหายต้องรับผิดชอบ (ฎีกาที่ 2140/2520)

คำพิพากษาฎีกา (ไม่ต้องรับผิดชอบ) ผู้เป็นเจ้าของอาคารได้ พยายามที่จะซ่อมแซมอาคารของตนที่ชำรุดทรุดโทรม แต่ผู้เช่าที่ครอบ ครองอยู่ขัดขวางไม่ยอมออกจากอาคารจึงทำการซ่อมไม่ได้ เจ้าของ อาคารจึงขายอาคารให้จำเลย เมื่อตกมาเป็นของจำเลยแล้วจำเลยก็ยังไม่ พยายามหาทางรื้อถอน เพื่อป้องกันอันตรายอันอาจเกิดมีขึ้นแต่ผู้เช่าก็กั งขัดขวางเช่นเดิม จำเลยร้องกรรมการอำเภอ แต่ทางอำเภอไม่อาจช่วย จัดการให้ได้ มีหน้าซ้ำผู้เช่ายังไปร้องต่อกรรมการอำเภอด้วยว่าถ้าเกิด ความเสียหายใดๆ ขึ้น ผู้เช่าจะเป็นผู้รับผิดชอบ แต่แล้วผู้เช่ายังหาได้ จัดการบำบัดปิดเปาเพื่อมิให้เกิดอันตรายขึ้นอย่างใดไม่ คงปล่อยทิ้งไว้ จน กระทั่งฝ้าผนังพังลงมาทับตึกของโจทก์เสียหาย ดังนี้จำเลยซึ่งเป็นเจ้าของ อาคารที่พังไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 434 (ฎีกาที่ 1358-59/2496)

(107) การป้องกันภัยอันตรายล่วงหน้า ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์มาตรา 435 บัญญัติว่า “บุคคลใดจะประสบความเสียหายอัน พังเกิดจากโรงเรือน หรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นของผู้อื่น บุคคลผู้นั้นชอบ

ที่จะเรียกให้จัดการตามที่จำเป็นเพื่อบำบัดปกป้องภัยอันตรายนั้นเสียได้” ซึ่งหมายความว่า บุคคลใดเมื่อทราบว่าคุณอาจประสบความเสียหายจาก โรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างของคนอื่น เนื่องจากความเสียหายอันแท้จริง ยังมีได้เกิดขึ้น แต่เป็นที่เห็นได้อย่างชัดเจนโดยทั่วไปว่าความเสียหาย จะเกิดขึ้น เช่น เห็นบ้านเรือนชำรุดจะล้มมาทับบ้านตนย่อมมีสิทธิเรียกให้ จัดการตามที่จำเป็น เพื่อบำบัดปกป้องภัยอันตรายนั้นเสียได้ ไม่ต้องคอย จนกว่าจะได้รับความเสียหาย คำว่า “บุคคล” ในที่นี้มีความหมายถึงผู้จะ พึ่งได้รับความเสียหายจากโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างนั้น ไม่ว่าจะ เป็น เจ้าของหรือผู้เช่าก็ได้หรือจะเป็นผู้ครอบครองแทนเจ้าของด้วยประการใด ก็มีสิทธิเรียกร้องทั้งสิ้น เพราะนับว่าเป็นผู้จะประสบความเสียหายได้และ เมื่อบอกกล่าวแล้วเขาไม่ทำก็มีสิทธิที่จะฟ้องศาลให้เขาจัดการทำได้

(108) สิทธิของผู้เสียหาย ปกติแล้วในเรื่องละเมิดนั้น กฎหมายบัญญัติให้เรียกค่าสินไหมทดแทนแก่กัน แต่ทั้งนี้ต้องเป็นกรณีที่ เกิดละเมิดขึ้นแล้ว กรณีตามมาตรา 435 นี้ จะว่าเกิดการละเมิดแล้วก็ได้ เพราะยังไม่มีความเสียหายใดๆ เกิดขึ้น เพียงแต่ผู้เสียหายเกรงว่าจะเกิด ในภายหน้า และตนจะได้รับความเสียหายเท่านั้น ดังนั้นกฎหมายจึงไม่ได้ บัญญัติให้เรียกค่าสินไหมทดแทนแก่กันอย่างละเมิดทั่วไป แต่ให้สิทธิผู้เสียหายที่จะเรียกร้องให้บำบัดปกป้องภัยอันตรายล่วงหน้าได้ เช่น ให้ตัดโค่น หรือหักรางดาวพงหรือให้รื้อถอนทำสภาพใหม่ดังนี้ เป็นต้น

กรณีตามมาตรา 435 นี้จึงเป็นเรื่องที่ยังไม่เกิดความเสียหายโดยตรงขึ้น ถ้าเกิดความเสียหายขึ้นแล้ว เช่น ดึกพังลงมาทับบ้านใกล้เคียง ก็เป็นเรื่อง เรียกร้องกันอย่างละเมิดทั่วไป ทั้งนี้เป็นการป้องกันความเสียหายที่เกิด ขึ้นซึ่งถ้าเกิดความเสียหายย่อมได้รับค่าสินไหมทดแทนจากผู้ครองหรือ เจ้าของโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างตามบทบัญญัตินั้น ๆ ฉะนั้น มาตรา 435 จึงให้เรียกร้องแก่บุคคลที่จะจัดการตามที่จำเป็นเพื่อบำบัดปกป้องภัยอันตรายที่ จะก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ เช่น ก. มีบ้านอยู่ข้างเคียงบ้านของ ข. ก. เห็นว่าหน้าต่างของบ้าน ข. จวนจะหักและถ้าหักอาจจะตกลงมาโดน

กระดางลายครามของ ก. ก. ย่อมมีสิทธิที่จะบอกให้ ข. ซ่อมแซมหน้าต่างได้

(109) ข้อสังเกต ในมาตรานี้มิได้กล่าวถึงต้นไม้หรือกอไผ่ เช่นเดียวกับมาตรา 434 จึงเกิดปัญหาว่า ถ้าบุคคลหนึ่งทราบว่าจะได้รับความเสียหายจากต้นไม้หรือกอไผ่แล้ว จะมีสิทธิเรียกร้องให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองต้นไม้หรือกอไผ่ จัดการตามที่จำเป็นเพื่อป้องกันภัยอันตรายนั้น ๆ ได้หรือไม่ เช่น ก. อยู่ใกล้กับต้นไม้ใหญ่อยู่ต้นหนึ่งที่ขึ้นในบ้าน ข. ต่อมาต้นไม้ใหญ่นั้นเอนมาทางบ้าน ก. และมีลักษณะจะล้มลง หากล้มลงก็จะทับบ้าน ก. ดังนี้ ก. จะเรียกร้องให้ ข. ระมัดระวังโคนล้มเสียก่อนตามมาตรานี้จะได้หรือไม่ มีความเห็นของนักนิติศาสตร์ทั่วไปรวมทั้งผู้เขียนว่า แม้อันตรายจะไม่ได้บัญญัติรวมไว้ แต่ก็ไม่มีเหตุผลใดที่จะไม่ขยายความไปถึง เพราะหากเรียกร้องให้ใช้กับตึกกรมบ้านช่องได้ เหตุใดจะนำมาใช้กับต้นไม้หรือกอไผ่ไม่ได้ในเมื่อไม้ยืนต้นอาจล้มลงได้เช่นกัน สิทธิเรียกร้องให้ปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งย่อมมีอยู่เสมอ

บทที่ 3

ความเสียหายเพราะของตกจากโรงเรียน

(110) บททั่วไป มาตรา 436 บัญญัติว่า “บุคคลผู้อยู่ในโรงเรียนต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดเพราะของตกหล่นจากโรงเรียนนั้น หรือเพราะทิ้งขว้างของตกไปในที่อันมิควร” มาตรานี้กำหนดให้ผู้อยู่ในโรงเรียนรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากของตกหรือการขว้างของออกไปจากบ้านที่ตนอยู่อาศัย

(111) ความหมายของคำว่า “โรงเรียน” คำว่า “โรงเรียน” ในที่นี้มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “โรงเรียน” ในมาตรา 434

(112) ความรับผิด ผู้อยู่ในโรงเรียนต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจาก

1. ของตกจากโรงเรียน
2. ทิ้งขว้างของไปตกในที่อันมิควร

คำว่า “ผู้อยู่ในโรงเรียน” นี้ หมายความว่าถึงบุคคลทุกคนที่อยู่ในโรงเรียนไม่ว่าจะมีหน้าที่เฝ้าดูแลหรือไม่ ซึ่งถ้ารู้ตัวผู้กระทำผิด ผู้กระทำนั้นเป็นผู้รับผิดชอบ แต่ถ้าไม่สามารถรู้ตัวผู้กระทำ ผู้อยู่ในโรงเรียน เช่น เจ้าของบ้านหรือคนรับใช้ จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้เสียหายว่าจะเรียกร้องค่าเสียหายเอาแก่ผู้ใด เช่น กระถางต้นไม้ตกลงมาข้างล่างก่อความเสียหายให้แก่ผู้อื่น เช่นนี้ผู้ซึ่งจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนก็ได้แก่ ผู้ทำกระถางตกหรือผู้อยู่ในโรงเรียนคนใดคนหนึ่งนั่นเอง

(113) ความหมายของคำว่า “ของตก” “ของ” ในที่นี้ หมายความว่ารวมถึงของทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นของที่เคลื่อนที่ได้หรือไม่ได้ จะเป็นของที่เป็นอันตราายในตัวของมันเองหรือไม่ จะเป็นของว่องไวหรือเฉื่อยชาหรือไม่ และไม่ว่าของนั้นจะอยู่ในสภาพปกติหรือไม่ ไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ ไม่ว่าจะเป็ของแข็งหรือของเหลว ที่เมื่อตกไปแล้วอาจทำความเสียหายให้แก่บุคคลอื่นได้ และไม่ว่าความเสียหายนั้นจะมากหรือน้อยก็ตาม ถือว่าเป็นของตามความหมายในมาตรานี้ทั้งสิ้น เช่น แจกัน แก้วชาหัก จักรยาน อาวุธ ปืนและน้ำเป็นต้น เว้นแต่ส่วนของโรงเรียน เพราะหากเป็นส่วนของโรงเรียนแล้วความรับผิดชอบจะเกิดขึ้นตามมาตรา 434

คำว่า “ตก” ในที่นี้หมายถึงการที่พลัดลงหรือหล่นลงมาจากที่สูงไปที่ต่ำ อาจเป็นเพราะแรงดึงดูดของโลกหรือที่เรียกว่าตกเองตามธรรมชาติ หรือมีผู้หนึ่งผู้ใดทำตกโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม เจ้าของโรงเรียนก็จำต้องรับผิดชอบ และไม่มีทางที่จะอ้างได้ว่าการตกนั้นเป็นเพราะเหตุสุดวิสัยด้วย เช่น ก. สาวใช้ของ ข. นำกระถางต้นไม้วางไว้ที่ระเบียง แมววิ่งมาชนกระถางตกหรือลมพัดตกทำให้ศีรษะของ ค. ตก เช่นนี้ ก. ต้องรับผิดชอบ จะอ้างว่าของตกเองหรือมีผู้อื่นทำตกไม่ได้ทั้งสิ้น

(114) ความหมายของคำว่า “ทิ้งขว้าง” คำว่า “ทิ้ง” หมายถึงการโยนหรือเททิ้งนั่นเอง ส่วนคำว่า “ขว้าง” หมายถึงการปา การโยน

ของลงไปเป็นที่อื่น ซึ่งจะเป็นความผิดก็ต่อเมื่อการทิ้งขว้างนั้นต้องเป็นการทิ้งขว้างของไปตกในที่อันมิควรและก่อความเสียหายให้แก่บุคคลอื่น ผู้ทิ้งขว้างหรือเจ้าของโรงเรือนนั้นก็ไม่ต้องรับผิด เช่น บุตรของ ก. โยนก้อนอิฐลงไปในที่กว้าง ซึ่งเป็นกองขยะที่เทศบาลเอามาสุ่มกองไว้เป็นกองใหญ่ข้างบ้าน ก. บังเอิญโดน ค. ซึ่งกำลังเข้าไปคุ้ยขยะหาของในกองขยะในบริเวณนั้นศีรษะแตกเช่นนี้บุตร ก. หรือ ค. ไม่ต้องรับผิด เพราะในสถานที่เช่นนี้ย่อมไม่มีใครนึกถึงว่าจะมีบุคคลหนึ่งบุคคลใดอยู่ แต่ถ้าบุตร ก. เห็นว่ามีคนอยู่การกระทำดังกล่าวก็เป็นละเมิดตามมาตรา 420 หรือถ้าบุตร ก. โยนก้อนอิฐลงไปบนถนนที่มีผู้คนสัญจรไปมาโดยศีรษะ ค. แตก เช่นนี้บุตร ก. หรือ ค. ต้องรับผิดเพราะเป็นการทิ้งขว้างไปในที่อันมิควร อนึ่งแม้ว่าจะเป็นเจ้าของโรงเรือนก็ตาม แต่ได้แบ่งให้ผู้อื่นเช่าแยกเป็นส่วนสัดแล้ว การทิ้งขว้างเกิดจากผู้เช่าในส่วนนั้น ผู้ต้องรับผิดก็ได้แก่ผู้ซึ่งทิ้งขว้างของนั้น เจ้าของไม่ต้องรับผิดร่วมด้วย⁽¹⁾

เป็นที่น่าสังเกตว่ากฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการทิ้งขว้างหรือของตกหล่นจากโรงเรือนเท่านั้น จะตีความไปถึงเรื่องอื่นมิได้ เช่น ขณะที่รถประจำทางวิ่งอยู่หรือรถไฟแล่นผ่านไป ได้มีผู้ทิ้งขว้างของไปถูกคนเดินข้างทางบาดเจ็บ จะมาเรียกร้องกันโดยเหตุตามมาตรา 436 มิได้ หากไม่ทราบว่ามีผู้ใดทำละเมิดก็ไม่อาจเกณฑ์ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองรถประจำทางหรือรถไฟรับผิดได้ คงเป็นบาปเคราะห์ของผู้นั้นเองทั้งนี้เพราะรถหรือเรือมิใช่โรงเรือน จึงมีอาจนำมาตรานี้ไปลงโทษผู้กระทำ ความผิดได้

(115) ข้อสังเกต มาตรานี้มิได้กำหนดไว้ว่า เมื่อผู้อยู่ในโรงเรือนได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายแล้ว ต่อมาทราบว่าผู้ใดเป็น

¹คำพิพากษาฎีกาที่ 1889/2518 จำเลยสร้างแฟลตให้คนเช่า ซึ่งอาจทิ้งของและน้ำลงบนที่ดินของโจทก์ถัดไป แม้จำเลยจะครอบครองและอยู่อาศัยในแฟลต แต่ได้มีผู้เช่าแยกเป็นส่วนสัดซึ่งเป็นผู้ทำละเมิดจำเลยไม่ต้องรับผิดตาม ม. 436 ไม่เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตหรือจงใจ หรือประมาทเลินเล่อทำละเมิดต่อโจทก์

ผู้ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ผู้อยู่ในโรงเรียนนั้นจะไปไล่เบี้ยผู้ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายได้หรือไม่ ผู้เขียนมีความเห็นว่าน่าจะเรียกร้องเอาได้ เพราะเป็นต้นเหตุให้ผู้อยู่ในโรงเรียนต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน การที่กฎหมายกำหนดให้ผู้อยู่ในโรงเรียนต้องรับผิดชอบ ก็เป็นเพราะผู้อยู่ในโรงเรียนอยู่ในฐานะที่จะถูกเรียกร้องให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ดีกว่าท่านั้น

บทที่ 4

ความเสียหายที่เกิดจากเครื่องจักรกลหรือทรัพย์สินอันตราย

(116) บททั่วไป ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 บัญญัติว่า “บุคคลใดครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอย่างใด ๆ อันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล บุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบเพื่อการเสียหายอันเกิดแต่ยานพาหนะนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือเกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหายนั่นเอง

ความข้อนี้ให้ใช้บังคับได้ตลอดถึงบุคคลผู้มีไว้ในครอบครองของคนซึ่งทรัพย์สินเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพ หรือโดยความมุ่งหมายที่จะใช้ หรือโดยอาการกลไกของทรัพย์สินนั้นด้วย”

มาตรานี้บัญญัติขึ้นไว้เป็นการสันนิษฐานว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายที่จะต้องรับผิดชอบเสียหาย ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายที่ไม่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการกระทำของบุคคลใดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ผู้เสียหายพิสูจน์แต่เพียงว่าตนได้รับความเสียหาย และความเสียหายเกิดขึ้นจากใครเท่านั้น โดยที่วรรคหนึ่งของมาตรานี้กำหนดความรับผิดของบุคคลซึ่งครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล วรรคสองกำหนดความรับผิดของบุคคลซึ่งมีไว้ในความครอบครองซึ่งทรัพย์สินเป็นของเกิดอันตรายได้ โดยสภาพหรือโดยความมุ่งหมายที่จะใช้ หรืออาการกลไกของทรัพย์สิน เมื่อยานพาหนะหรือทรัพย์สินนั้นไปก่อความเสียหายให้แก่บุคคลอื่น ซึ่งจะได้พิจารณาตามลำดับ

(117) ความหมายของคำว่า “ยานพาหนะ” “ยานพาหนะ” ที่ก่อให้เกิดความเสียหายตามมาตราที่กฎหมายบัญญัติว่าจะต้องเป็นยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล เครื่องจักรกลที่ทำให้ยานพาหนะเคลื่อนไหวได้ อาจเป็นโดยกำลังไอน้ำ น้ำมัน แก๊ส ไฟฟ้า ฯลฯ ส่วนยานพาหนะที่เดินด้วยกำลังหรือแรงมนุษย์ เช่น จักรยาน เรือแจวไม่อยู่ในความหมายของมาตรานี้ แต่อาจเป็นยานพาหนะอันเดินด้วยเครื่องจักรกลก็ได้ เช่นเรือแจว เจ้าของอาจนำเครื่องยนต์มาติด และไม่จำกัดว่ายานพาหนะนั้นจะเดินทางบก ทางน้ำหรือทางอากาศ กฎหมายมุ่งเฉพาะแต่ยานพาหนะที่เดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลเท่านั้นเป็นต้นว่า รถไฟ รถจักรยานยนต์ รถยนต์ เรือยนต์ เครื่องบิน และรวมทั้งยานพาหนะที่เดินด้วยยานพาหนะอื่นที่ใช้เครื่องจักรด้วย เช่น รถยนต์ที่รถอีกคันหนึ่งกำลังลากจูงหรือเรือใบที่ถูกเรือที่เดินด้วยเครื่องจักรกลกำลังลาก⁽¹⁾ เป็นต้น ปัญหาที่ว่าอย่างไรเดินด้วยเครื่องจักรกลหรือไม่นั้นเป็นข้อเท็จจริงที่จะต้องนำสืบหรือแสดงให้เห็นศาลทราบ แต่ยานพาหนะบางอย่างศาลอาจทราบได้เองอยู่แล้วว่าเดินด้วยเครื่องจักรกล หรือไม่ นับว่าเป็นข้อเท็จจริงที่รู้กันอยู่ทั่วไป หลักในการพิจารณาน่าจะวิเคราะห์ว่าขณะที่เกิดความเสียหายนั้นยานพาหนะนั้นกำลังเคลื่อนที่ด้วยแรงคนหรือแรงเครื่องจักรกล

ความเสียหายที่เกิดจากยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลนั้น จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่คนหรือสิ่งของก็ได้ ผู้ครอบครองหรือควบคุมก็ต้องรับผิดชอบ

(118) ความหมายของคำว่า “ทรัพย์สินอันตราย” “ทรัพย์สิน” ในมาตรานี้ หมายถึงทรัพย์สินอันเป็นของเกิดอันตรายอันอาจก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่บุคคลอื่น ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ แต่เป็นทรัพย์สินที่อาจเกิดอันตรายโดยสภาพของทรัพย์สินนั้น เช่น วัตถุระเบิด หรือน้ำมันเบนซิน หรืออาจเป็นทรัพย์สินที่เกิดอันตรายได้

¹คำพิพากษาฎีกาที่ 853/2473

โดยการใช้ทรัพย์สินนั้น เช่น แก๊ส หรืออาจเป็นทรัพย์สินที่เกิดอันตรายโดย
อาการกลไกของทรัพย์สินนั้นเอง เช่น ปืน หรือเครื่องจักรกลต่าง ๆ เป็นต้น

(119) ผู้รับผิดชอบ ผู้ซึ่งจะต้องรับผิดชอบตามมาตรานี้คือ ผู้ครอบครอง
หมายถึงผู้ได้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้น จะเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน
นั้นด้วยหรือไม่ก็ได้ และหรือผู้ควบคุมซึ่งหมายถึงผู้บังคับดูแลยาน
พาหนะหรือทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นไว้ ไม่ว่าจะครอบครอง
หรือควบคุมดูแลในฐานะที่ตนเป็นเจ้าของหรือไม่ก็ตาม และจะอยู่ในฐานะ
โดยชอบด้วยกฎหมายหรือมิชอบด้วยกฎหมายก็ตามก็ยังคงต้องรับผิดชอบ
เช่น ผู้เช่าหรือผู้ลักทรัพย์นั้นมาจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น
ความสามารถของบุคคลผู้ครอบครองหรือควบคุมในที่นี้ไม่เป็นเหตุให้
บุคคลนั้นพ้นจากความรับผิดชอบได้ เพียงแต่ผู้นั้นครอบครองได้รับ
ประโยชน์ในการใช้ยานพาหนะก็เป็นการเพียงพอ เช่น ก. ผู้เช่าครอบ
ครองรถยนต์อยู่วันหนึ่งได้ขับรถยนต์ชน ข. เช่นนี้ ก. ต้องรับผิดชอบในฐานะ
ผู้ครอบครองและผู้ควบคุม แต่การครอบครองเพียง 2-3 นาทีและไม่ได้
ประโยชน์จากยานพาหนะนั้นผู้ครอบครองไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบ บางกรณี
ผู้ครอบครองหรือผู้ควบคุมอาจเป็นบุคคลคนเดียวก็ได้ เช่น ก. ขับรถ
ของตน ก. ก็เป็นทั้งผู้ครอบครองและผู้ควบคุม ปัญหาที่ว่า ในกรณีมีทั้ง
ผู้ครอบครองและผู้ควบคุมดูแลในขณะเดียวกันใครจะเป็นผู้รับผิดชอบ เช่น ก.
เป็นเจ้าของรถนั่งไปด้วยและ ข. เป็นคนขับ เมื่อ ข. ทำละเมิดใครควรจะ
ต้องรับผิดชอบ ในเรื่องนี้มีคำพิพากษาศาลฎีกา วินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานว่า ต้อง
รับผิดชอบร่วมกันทั้งสองคน⁽¹⁾ และความเห็นของนักนิติศาสตร์หลายท่านก็
เห็นเช่นนี้ แต่ผู้เขียนเห็นว่ากฎหมายมุ่งประสงค์จะให้ผู้รับผิดชอบเพียงคน
ใดคนหนึ่งเท่านั้น และจะให้ผู้ครอบครองต้องรับผิดชอบเสียก่อน เพราะทรัพย์สิน

¹ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 912/2477 มีว่า เจ้าของรถยนต์ให้ผู้ที่จะรับจ้างเป็นคนขับรด
ก่อนเพื่อความสามารถโดยตนเองก็เป็นผู้บังคับควบคุมไปด้วยในกรณีเช่นนี้ แม้คนขับรถจะเป็นผู้
ควบคุมเครื่องจักรกล แต่อำนาจครอบครองยังคงอยู่กับเจ้าของรถนั่นเอง เมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้น
เจ้าของรถจึงต้องร่วมรับผิดชอบด้วย ตามมาตรา 437

ในความครอบครองของคุณ คุณเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินนั้น เมื่อหาผู้ครอบครองไม่ได้จึงจะเอาผิดจากผู้ควบคุมดูแลอีกชั้นหนึ่ง อย่างไรก็ตามเมื่อมีคำพิพากษาว่าดังนี้ก็จำต้องถือตาม

(120) ความรับผิด ความรับผิดจะเกิดต่อเมื่อความเสียหายเกิดขึ้นเพราะยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังด้วยเครื่องจักรกลนั้นหรือเพราะทรัพย์สินอันเป็นของเกิดอันตรายนั้นก่อขึ้น ไม่ว่าจะเกิดขึ้นโดยตรงหรือโดยอ้อม ไม่ว่าจะเกิดขึ้นภายในหรือภายนอกยานพาหนะ เช่น ก. ขั้วรถยนต์ชนกระจัดขายของ ข. กระดาษและเพื่อนที่นั่งมาด้วยได้รับบาดเจ็บ ก. ต้องรับผิดต่อของ ข. และความบาดเจ็บของเพื่อน ในฐานะผู้ครอบครองหรือควบคุมยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล แต่เพื่อนไม่ต้องรับผิดแต่อย่างใดเพราะมิใช่ผู้ครอบครองหรือควบคุม หรือดำเก็บดินระเบิดไว้ในบ้าน วันหนึ่งดินระเบิดไหม้บ้านของดำ แล้วลามไปบ้านขาว เช่นนี้ดำต้องรับผิดฐานเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินอันตราย สำหรับเรื่องทรัพย์สินอันเป็นของเกิดอันตรายนั้นไม่ค่อยจะมีปัญหา ความยุ่งยากมักจะเกิดสำหรับเรื่องยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล กล่าวคือปัญหามืออยู่ว่า ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นโดยยานพาหนะอันเดินด้วยเครื่องจักรกลหากแต่ในขณะที่เกิดเหตุยานพาหนะคันนั้นมีได้เดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล ดังนี้จะใช้มาตรา 437 มาปรับได้หรือไม่ เช่น รถยนต์ ก. ที่จอดไว้ไหลลงมาจากที่สูงและชนรถ ข. ที่จอดอยู่ได้รับความเสียหาย ดังนี้ น่าจะไม่เข้าตามมาตรา 437 เพราะแม้ปกติรถยนต์ ก. จะเดินด้วยเครื่องจักรกล แต่เมื่อขณะเกิดเหตุไม่ได้เดินด้วยเครื่องจักรกลเสียแล้วจึงไม่ต้องตามบทบัญญัติในมาตรา 437

(121) ข้อยกเว้นความรับผิด กฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้ครอบครองหรือผู้ควบคุมดูแลไม่ต้องรับผิดเมื่อความเสียหายนั้นเกิดขึ้น โดยอาศัยเหตุ 2 ประการคือ

1. เหตุสุดวิสัย หรือ
2. ความผิดของผู้เสียหายเอง

เหตุสุดวิสัย หมายความว่า เหตุใดๆ อันจะเกิดขึ้นก็ดี จะให้ผล
พิบัติก็ดี ไม่มีใครจะอาจป้องกันได้แม้ทั้งบุคคลผู้ต้องประสบหรือใกล้จะ
ต้องประสบเหตุนั้นจะได้จัดการระมัดระวังตามสมควร อันพึงคาดหมาย
ได้จากบุคคลนั้นในฐานะเช่นนั้น⁽¹⁾ จะเห็นได้ว่าเหตุสุดวิสัยต้องเป็นเหตุ
ผิดปกติสุดวิสัยที่คิดว่าจะมีขึ้นได้ หากเป็นกรณีที่อาจป้องกันได้ถ้าได้
จัดการระมัดระวังตามสมควร มิใช่เป็นเหตุที่ไม่มีใครอาจป้องกันได้ ย่อม
มิใช่เหตุสุดวิสัย ลักษณะของสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นหาใช่เป็นสาระสำคัญ
ไม่ เช่น ก. ขับรถมาด้วยอัตราความเร็วปกติพอมายังทางโค้ง ปรากฏว่ามี
ผู้เอาน้ำมันมาราดทิ้งไว้เพื่อให้เกิดอุบัติเหตุแล้วจะได้ทำการลัทพ์ภัย หาก
รถ ก. พลิกคว่ำลงอย่างกะทันหัน เป็นเหตุให้ ค. ซึ่งเดินสวนมาได้รับบาดเจ็บ
ดังนี้เป็นเหตุสุดวิสัย หรือดำขับรถบรรทุกน้ำมันซึ่งมีผู้เสียหายขอ
อาศัยโดยสารมาด้วย ระหว่างทางรถตกหลุม แหนบหน้าหักไปถ้ำคันส่ง
ทำให้รถเฉไชนหลักกิโลเมตรข้างทางและตะแคงผู้เสียหายถึงแก่กรรม
เป็นเหตุสุดวิสัย⁽²⁾ การพิสูจน์ว่าเป็นเหตุสุดวิสัยหรือไม่เป็นภาระฝ่ายจำเลย
หากไม่สามารถพิสูจน์ได้ เพียงแต่เบิกความว่าไฟลุกไหม้เพราะเหตุใดไม่ทราบ
ก็ไม่อาจฟังได้ว่าเกิดเหตุเพลิงไหม้โดยเหตุสุดวิสัย⁽³⁾ หรือไม่ได้พิสูจน์ให้
เห็นได้ว่าเกิดเพราะเหตุสุดวิสัยก็ต้องรับผิด เช่น เรือยนต์ของ 1 ซึ่ง 2
เป็นนายท้ายแล่นเต็มฝีจักรสวนเรือบรรทุกข้าว ก. คนในเรือข้าวบอกให้
เรือยนต์เบาเครื่อง เรือยนต์ไม่เบาคลื่นเรือยนต์ซัดเรือข้าว ก. ล่มลง
ปรากฏว่าเรือ ก. บรรทุกข้าวอย่างธรรมดาเหมือนเรืออื่น ๆ ในจังหวัดนั้น
บรรทุกกัน ไม่เพียบจนเกินขนาด 1 และ 2 ต้องรับผิดใช้ค่าเสียหายตาม
ป.พ.พ. มาตรา 437 เพราะเป็นผู้ควบคุมเรือยนต์ไม่ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าเรือ
ข้าวล่มเพราะเหตุสุดวิสัย⁽⁴⁾

¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 8

²คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1636/2506

³คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4029/2533

⁴คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 122/2474

· ความผิดของผู้เสียหาย หมายความว่าผู้เสียหายเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายไม่ว่าจะก่อให้เกิดความเสียหาย โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เช่น ก. ขับรถไปตามถนนด้วยความเร็วธรรมดา ข. วิ่งตัดหน้า ก. ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ จึงชน ข. บาดเจ็บเช่นนี้ ก. ไม่ต้องรับผิด แต่ถ้าผู้ขับรถยังมีเวลาหลีกเลี่ยงได้ แม้ผู้เสียหายจะทำผิดกฎหมายผู้ขับรถจะต้องรับผิด

คำพิพากษาฎีกา เมื่อรถชนกันนั้น เมื่อฝ่ายจำเลยเป็นฝ่ายขับรถผิดทางในเบื้องต้น ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้ผิดและต้องใช้ค่าเสียหาย เว้นแต่จะสืบได้ความว่าการเสียหายนั้นเกิดขึ้นจากการกระทำของฝ่ายโจทก์ ซึ่งเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือจงใจ (ฎีกาที่ 268/2476) เรือยนต์ที่โจทก์โดยสารกับเรือยนต์ของจำเลยเกิดชนกัน โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลย ดังนี้จะยกมาตรา 437 บังคับให้จำเลยสืบมิได้ (ฎีกาที่ 345/2482) เรือโจทก์จำเลยโดนกันเสียหายซึ่งเกิดขึ้นโดยตรงจากความประมาทเลินเล่อของผู้ควบคุมเรือทั้งสองฝ่าย แต่โจทก์มีโอกาสรั้งสุดท้ายที่จะหลีกเลี่ยงการชนเสียได้ แต่หาได้หลีกเลี่ยงไม่นั้น โจทก์จะมาฟ้องเรียกค่าเสียหายไม่ได้ (ฎีกาที่ 1215/2482) เรือกลไฟของจำเลยโขงเรือเขามา และทำให้เรือที่โขงมานั้นล่ม คดียอมเข้ามาตรา 437 ซึ่งจำเลยต้องรับผิดเพื่อการเสียหายอันเกิดแก่เรือกลไฟที่โขงนั้น เรือที่ถูกโขงจะเป็นเรืออะไรไม่เป็นข้อวินิจฉัย เจ้าของข้าวจ้างผู้บรรทุกข้าว เจ้าของเรือจ้างเรือกลไฟงูเมื่อเรือบรรทุกข้าวล่ม เจ้าของข้าวฟ้องเรียกค่าเสียหายจากเจ้าของเรือกลไฟฐานละเมิดได้ (ฎีกาที่ 627/2486) กระแสไฟฟ้าถือว่าเป็นของที่เกิดอันตรายได้โดยสภาพหรือโดยความมุ่งหมายที่จะใช้ หากเกิดความเสียหายขึ้นแก่ผู้ใดเพราะกระแสไฟฟ้านั้น โดยเจ้าของผู้จำหน่ายไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเกิดแต่เหตุสุดวิสัยหรือเพราะความผิดของผู้เสียหายเองแล้ว เจ้าของผู้จำหน่ายกระแสไฟฟ้าต้องรับผิดโดยมิต้องคำนึงถึงว่า เจ้าของผู้จำหน่ายกระแสไฟฟ้าได้กระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือไม่ (ฎีกาที่ 1896/2492) จำเลยรับว่าขับรถยนต์

ชนสามล้อที่โจทก์จับอยู่จำเลยมีหน้าที่สืบว่าไม่ต้องรับผิดชอบ ป.พ.พ. มาตรา 437 (ฎีกาที่ 559/2500) รถโดยสารคว่ำทำให้เกิดบาดเจ็บและตาย เป็นการละเมิดอันต้องรับผิดชอบตามมาตรา 437 ข้ออ้างที่ว่ารถคว่ำเพราะ น็อทคันส่งพวงมาลัยหลุดนั้น แม้จะเกิดขึ้นจริง ก็เป็นเรื่องที่เกิดจาก เครื่องจักรกลของรถยนต์ซึ่งเป็นหน้าที่ฝ่ายละเมิดต้องคอยตรวจตราดูแล จะฟังว่าเป็นเหตุสุดวิสัยไม่ได้ เพราะไม่ใช่เกิดจากภายนอกจากอำนาจ ซึ่งไม่อาจรู้และป้องกันได้ (ฎีกาที่ 634/2501) จำเลยนำเรือรบแล่นตาม แม่น้ำจะผ่านสะพานพุทธฯ เห็นแต่ไกลว่าสะพานยังไม่เปิด จำเลยควรจะ ชลอคความเร็วแล้วเดินหน้าถอยหลังจนกว่าสะพานจะเปิดแต่ก็ไม่ทำ กลับ ให้หมุนเดินเครื่องปล่อยให้เรือลอยไปตามกระแสน้ำจนใกล้สะพานจึง ให้ทิ้งสมอจอดเรือ เรือก็กลับลำเอาท้ายไปปะทะสะพานและรั้วของราษฎร ซึ่งอยู่ริมแม่น้ำเสียหาย ถ้าน้ำไหลและลมพัดอย่างปกติตามฤดูกาลเท่านั้น แล้ว จำเลยจะอ้างไม่ได้ว่าเป็นเหตุสุดวิสัยที่จำเลยจะต้องป้องกันได้เพราะ กระแสน้ำไหลเชี่ยวและลมก็พัดแรง (ฎีกาที่ 1054-1055/2513) ช. เดิน ไปตามทางเดิน มีเสาไฟฟ้าต้นหนึ่งล้มอยู่ ช. เดินไปถูกสายไฟที่หย่อน เพราะลมนี้นำเข้า ถูกไฟฟ้าดูดถึงแก่ความตาย เมื่อสายไฟฟ้านั้นเป็นสายไฟ ฟ้าในช่วงที่ต่อจากหม้อวัดไฟเข้าไปยังบ้านของ จ. ผู้ขอใช้ไฟและอยู่ในที่ ดินของ จ. และทางเดิน ช. เดินไปนั้นก็ไม่ใช่ทางสาธารณะมิได้หวงห้าม มิให้ผู้หนึ่งผู้ใดใช้เดินผ่าน ดังนั้นย่อมถือไม่ได้ว่าสายไฟฟ้าซึ่งเป็นทรัพย์สิน อันเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพนั้นอยู่ในการครอบครองของการไฟฟ้า ตาม ป.พ.พ. มาตรา 437 วรรค 2 การไฟฟ้าจึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อการที่ ช. ถูกกระแสไฟฟ้าดูดตาย (ฎีกาที่ 1659/2513) โจทก์ฟ้องว่าจำเลยใช้ เครื่องจักรในโรงงานของจำเลยในคืนวันที่เกิดเหตุโดยประมาท เป็นเหตุ ให้ไฟไหม้โรงงานของจำเลยแล้วลูกกลมไหม้บ้านของโจทก์หมดเกือบทั้ง หลังอุปกรณ์เครื่องใช้ในบ้านได้รับความเสียหาย เมื่อโรงงานของจำเลย ใช้เครื่องจักรเดินด้วยไฟฟ้าและไฟไหม้เพราะไฟฟ้าเดินลัดวงจร ไฟฟ้าเป็น ทรัพย์สินอันเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพ จำเลยผู้มีไว้ในครอบครองจะ

ต้องรับผิดชอบเพื่อการเสียหายอันเกิดจากไฟฟ้านั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายเกิดแต่เหตุสุดวิสัยหรือเกิดจากความผิดของผู้เสียหายเองตาม ป.พ.พ. มาตรา 437 จำเลยนำสืบแต่เพียงว่า การตั้งโรงงานและการติดตั้งไฟฟ้าในโรงงานจำเลยได้ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการและมีเจ้าหน้าที่มาตรวจเสมอเท่านั้น แต่ไฟไหม้ขึ้นอย่างไรจำเลยไม่ทราบ จำเลยมิได้นำสืบว่าการที่ไฟฟ้าเดินลัดวงจรเกิดแต่เหตุสุดวิสัยหรือเกิดเพราะความผิดของโจทก์ จำเลยจึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้โจทก์ (ฎีกาที่ 762/2517) กรมไปรษณีย์โทรเลข จำเลยที่ 2 ไปตรวจดูแลในการชิงสายโทรเลขให้อยู่ในสภาพมั่นคงปลอดภัย สายโทรเลขขาดพาดกับสายไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจำเลยที่ 1 ปลายสายโทรเลขทอดตกที่พื้นดิน กระบือของโจทก์เดินมาถูกสายโทรเลขถูกกระแสไฟฟ้าดูดถึงแก่ความตาย จำเลยที่ 2 จึงต้องรับผิดชอบ จะอ้างข้อตกลงระหว่างจำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 2 ในเรื่องการชิงสายไฟฟ้าผ่านสายโทรเลขให้หลุดพ้นจากความรับผิดชอบได้ไม่ แม้ยงห้ามสายไฟฟ้าผูกเปียไม่มีการแก้ไขเป็นเหตุให้กระแสไฟฟ้ารั่วไหลได้ แต่ตรงจุดที่สายโทรเลขพาดกับสายไฟฟ้านั้นอยู่ในช่วงที่สายไฟฟ้าต่อจากหม้อวัด ไฟฟ้าเข้าไปยังบ้านของเอกชนผู้ขอใช้ไฟฟ้าจึงถือไม่ได้ว่าสายไฟฟ้าซึ่งเป็นทรัพย์สินอันเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพอยู่ในความครอบครองของจำเลยที่ 1 ตาม ป.พ.พ. มาตรา 437 วรรคสอง จำเลยที่ 1 จึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ (ฎีกาที่ 987/2517) ผู้ครอบครองดูแลสถานที่เก็บรถยนต์ย้อมรวมถึงสายไฟฟ้าในบริเวณสถานที่นั้นซึ่งต่อออกมาจากบ้านพักไปยังกริ่งสำหรับบ้านพักด้วย เด็กปีนรั้วเก็บดอกกรักที่ถูกสายไฟฟ้าเปลือยพาดอยู่ตกลงมาทับสายไฟฟ้าตาย ไม่มีร่องรอยที่เด็กในวัยนั้นจะคาดคิดว่าจะมีสายไฟฟ้าเปลือยพาดอยู่ ไม่เป็นความผิดของเด็ก ผู้ครอบครองสายไฟฟ้าต้องรับผิดชอบตาม ป.พ.พ. มาตรา 437 (ฎีกาที่ 883/2518) ผู้ตายวิงัดตนารยชนซึ่งจำเลยขับในระยะกระชั้นชิด เป็นความประมาทของผู้ตายเอง จำเลยไม่อาจห้ามล้อหยุดได้ทัน สุดวิสัยที่จะป้องกันได้ ไม่ใช่เกิดจากความประมาทของจำเลย (ฎีกาที่ 2015/2520) จำเลยเป็น

เจ้าของรถยนต์ที่ชนกัน จำเลยไม่ใช่ นายจ้างของ คนขับรถ ไม่ได้ ความว่า
จำเลยครอบครองรถยนต์ จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบตาม ม.437 ผู้รับประกันภัย
ค่าเงินของจำเลยก็ไม่ต้องรับผิดชอบด้วย (ฎีกาที่ 103/2522) กระแสไฟฟ้าที่
การไฟฟ้าฝ่ายผลิตจำหน่ายเป็นของที่เกิดอันตรายได้โดยสภาพ เสาไฟฟ้า
หักเพราะไฟไหม้หม้อซึ่งไม่ได้วางและเคยไหม้เสาหักมาแล้ว เป็นเหตุที่ใช้
ความระวังป้องกันได้ ไม่เป็นเหตุสุดวิสัย (ฎีกาที่ 179/2522) คดีซึ่ง
อุทธรณ์ข้อเท็จจริงไม่ได้ ศาลชั้นต้นฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยมิได้ครอบครอง
รถยนต์ที่คนอื่นขับ แต่ข้อนี้โจทก์ฟ้องว่าจำเลยครอบครองรถยนต์ที่ขับ
ชนเสาของโจทก์ จำเลยไม่ได้ให้การและนำสืบปฏิเสธ ต้องฟังว่าจำเลยรับ
ข้อนี้แล้ว ที่ศาลชั้นต้นฟังข้อเท็จจริงจึงผิดจากพยานหลักฐานในสำนวน
ศาลอุทธรณ์ฟังข้อเท็จจริงใหม่ว่าจำเลยครอบครองรถและต้องรับผิดชอบต่อโจทก์
(ฎีกาที่ 183/2522) จำเลยขับรถหลบรถของ ผ. ที่ขับสวนลำเส้นทางมา
ในระยะกระชั้นชิด จึงบังคับรถไม่ได้ ไปชนรถของโจทก์ที่คนขับหลบรถ
ออกนอกเขตถนนมา ดังนี้ ไม่ใช่จำเลยประมาท แต่เกิดจากเหตุสุดวิสัย
(ฎีกาที่ 326/2522) เจ้าของรถเมาสูรานอนหลับอยู่ในรถยนต์ เพื่อนของ
เจ้าของรถขับรถไปธุระของเพื่อน รถชนผู้อื่น เจ้าของไม่ใช่ผู้ครอบครอง
รถหรือควบคุมรถตาม ม.437 จำเลยเป็นผู้จำหน่ายและครอบครอง
กระแสไฟฟ้าซึ่งพาดสายไปตามถนน มีหน้าที่ที่จะต้องระมัดระวังมิให้สาย
ไฟฟ้าชำรุดบกพร่องอันจะเกิดอันตรายแก่ประชาชน เมื่อจำเลยละเลยไม่
ตรวจตราดูแลแก้ไขให้สายไฟฟ้าอยู่ในสภาพที่อยู่ตลอดเวลาจนเกิดมีการ
ตายเพราะถูกกระแสไฟฟ้า จึงไม่ใช่เหตุสุดวิสัย จำเลยจึงต้องรับผิด (ฎีกาที่
478/2523) โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ 2 ขับรถจำเลยที่ 1 โดยประมาท เป็น
เหตุให้รถชนกันและโจทก์ได้รับความเสียหาย เมื่อจำเลยที่ 1 เป็นเจ้าของ
รถและนั่งไปด้วยในขณะเกิดเหตุ จึงถือได้ว่าจำเลยที่ 1 เป็นผู้ครอบครองรถ
แม้ข้อเท็จจริงจะปรากฏในชั้นพิจารณาว่าจำเลยที่ 1 เป็นผู้ขับรถ ก็ไม่
ทำให้จำเลยที่ 1 พ้นฐานะจากการเป็นผู้ครอบครองรถเพียงแต่เป็นผู้ขับรถ
อีกฐานะหนึ่งด้วยเท่านั้น กรณีมิใช่เรื่องโจทก์นำสืบไม่สมฟ้อง จำเลยที่ 1

จึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหาย (ฎีกาที่ 2850/2523) ผู้ที่นำยานพาหนะอันเดิมด้วยกำลังเครื่องจักรกลมาใช้ในทางมีหน้าที่ตรวจสอบรักษาเปลี่ยนแก๊ให้เครื่องจักรกลอยู่ในสภาพที่มั่นคงแข็งแรงใช้การได้โดยปลอดภัยเสมอ จำเลยไม่มีพยานแสดงว่าเหตุที่เรียกว่าเบรกแตกไม่มีใครจะอาจป้องกันได้ แม้จะได้จัดการระมัดระวังตามสมควรแล้ว จึงอ้างเป็นเหตุสุดวิสัยไม่ได้ (ฎีกาที่ 3081/2523) ลูกจ้างของโจทก์ขับรถยนต์คันที่เอาประกันภัยไปชนรถของผู้อื่นเสียหาย โดยรถยนต์คันที่เอาประกันอยู่ในความครอบครองของโจทก์หรือลูกจ้างของโจทก์ มิได้อยู่ในความครอบครองของบริษัทผู้เอาประกันภัย บริษัทผู้เอาประกันภัยจึงไม่ต้องรับผิดชอบสำหรับวินาศภัยที่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงไม่มีค่าสินไหมทดแทนที่จำเลยผู้รับประกันภัยจะต้องชดใช้แทนผู้เอาประกันภัยแต่อย่างใด (ฎีกาที่ 1720/2524) จำเลยขับรถด้วยความเร็วสูง เมื่อเฉี่ยวชนท้ายรถคันหนึ่งแล้วก็ไม่สามารถหยุดได้ทันท่วงที ก่อนที่จะแล่นไปชนท้ายรถโจทก์ซึ่งอยู่ห่างจุดที่รถเฉี่ยวชนประมาณ 25 เมตร กรณีเป็นเรื่องที่อาจป้องกันได้ถ้าจำเลยไม่ขับรถเร็วจนเกินไปไม่เป็นเหตุสุดวิสัย ตาม ป.พ.พ. ม.8 จำเลยจึงต้องรับผิดชอบโจทก์ตามมาตรา 437 (ฎีกาที่ 2668/2524) จำเลยที่ 1 เป็นพนักงานนำร่องเรือเดินสมุทรจึงเป็นผู้ควบคุมยานพาหนะอันเดิมด้วยเครื่องจักรกลตาม ป.พ.พ. ม.437 นายเรือและพนักงานเรือดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้คำสั่งในการนำร่องของจำเลยที่ 1 ด้วย มิใช่เป็นแต่เพียงผู้แนะนำนายเรือเท่านั้น หากจำเลยที่ 1 สั่งให้นายเรือแล่นกลางแม่น้ำเจ้าพระยาและแล่นไปให้พ้นตรงที่จอดเรือลอมโจทก์เสียก่อน แล้วจึงเลี้ยวขวาเพื่อทอดสมอ หรือปฏิบัติหน้าที่ตามกระทรวงเศรษฐกิจการออกตามความใน พ.ร.บ.การเดินเรือในน่านน้ำไทยประกอบกับใช้ความชำนาญในวิชาการเรือเป็นอย่างดีที่จำเลยที่ 1 มีอยู่แล้วก็จะไม่เกิดเหตุโดนกันขึ้น เมื่อละเลยไม่ปฏิบัติจำเลยที่ 1 จึงประมาทเลินเล่อทำให้เรือโดนเรือลอมโจทก์เสียหาย แม้เรือโจทก์จอดเทียบเป็นลำที่ 3 ฝ่าฝืนกฎหมายก็ตามก็หาใช่เป็นผลโดยตรงที่ก่อให้เกิดเรือโดนกันไม่ (ฎีกาที่ 3088/2524)

จากการวิเคราะห์ด้วยบทและคำพิพากษานี้ ก็จะวางเป็นหลักให้จดจำได้ง่าย ๆ ว่า

1. ถ้ายานพาหนะเดินด้วยเครื่องจักรกล ชนกับยานพาหนะเดินด้วยเครื่องจักรกลด้วยกัน และกำลังวิ่งหรือแล่นด้วยกันทั้งคู่ ไม่เข้าข้อสันนิษฐานตามมาตรา 437 นี้ เพราะเหตุว่าไม่อาจใช้ข้อสันนิษฐานพร้อมกันทั้งสองฝ่าย ฉะนั้นจึงต้องใช้หลักทั่วไป

2. ถ้ายานพาหนะเดินด้วยเครื่องจักรกล ชนคนเดินถนนหรือวัตถุอยู่หนึ่งจึงเข้าข้อสันนิษฐานตามมาตรา

3. ถ้ายานพาหนะเดินด้วยเครื่องจักรกลชนยานพาหนะเดินด้วยเครื่องจักรกลที่จอดหรือหยุดอยู่ ไม่ว่าจะเครื่องยนต์จะติดอยู่หรือไม่เข้าข้อสันนิษฐานตามมาตรา

4. ถ้ายานพาหนะเดินด้วยเครื่องจักรกลพุ่งเอายานพาหนะอื่นมาด้วย และยานพาหนะคันหลังไปชนผู้อื่นเข้าถือว่ายานพาหนะคันหลังเดินด้วยเครื่องจักรกลด้วย เข้าข้อสันนิษฐานตามมาตรา

5. ถ้ายานพาหนะเดินด้วยเครื่องจักรกล พุ่งเอายานพาหนะอื่นมาด้วยและยานพาหนะคันหลังชนกับคันหน้าที่พุ่งกันมาต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงว่าฝ่ายใดจะเป็นฝ่ายกล่าวอ้าง เช่น ถ้าคันหลังเป็นฝ่ายกล่าวอ้าง ก็เข้ามาตรา 437 แต่ถ้าคันหน้าเป็นฝ่ายกล่าวอ้างก็ไม่เข้าข้อสันนิษฐานตามมาตรา

(122)หน้าที่น่าสืบ การที่กฎหมายมาตรา 437 บัญญัติสันนิษฐานไว้ว่าผู้ครอบครองหรือผู้ควบคุมเป็นผู้รับผิดชอบ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายอันเกิดแต่ยานพาหนะนั้น เกิดแต่เหตุสุดวิสัยหรือเกิดเพราะความผิดของผู้นั้นเองว่าให้ฝ่ายผู้ครอบครองเป็นผู้นำสืบก่อน ซึ่งตรงข้ามกับหลักปกติซึ่งฝ่ายใดกล่าวอ้างฝ่ายนั้นจะต้องพิสูจน์ ฉะนั้น มาตรา 437 จึงเป็นมาตราที่กลับหลักความรับผิดชอบ จำเลยจะต้องพิสูจน์ หากนำสืบไม่ได้ความสมจริงดังคำอ้างก็จะเป็นฝ่ายแพคดี โดยที่ผู้เสียหายไม่ต้องนำสืบ ซึ่งต่างกับมาตราอื่น ๆ ในเรื่องละเมิดที่ผู้เสียหายต้องนำสืบก่อน

เช่น ก. ฟ้อง ข. เรียกค่าสินไหมทดแทนในการกล่าวคำหมิ่นประมาทตน
ดังนี้ ก. ต้องนำพยานเข้าสืบก่อนว่า ข. กล่าวคำหมิ่นประมาทตนอย่างไร
แล้ว ข. จึงจะสืบแก้ ในเรื่องเครื่องจักรกลนี้ กฎหมายสันนิษฐานทันทีว่า
จำเลยเป็นฝ่ายผิดเว้นแต่จำเลยจะสืบได้ว่าตนเป็นฝ่ายถูก เช่น ก. ฟ้อง ข.
ว่าขับรถชนตนขณะเดินอยู่ริมทางเท้าจึงขอเรียกค่าเสียหาย ดังนี้ ข. ต้อง
นำพยานเข้าสืบว่าตนไปไม่ได้ผิดหากแต่ ก. วิ่งตัดหน้ารถเอง ถ้า ข. ไม่
สืบหรือสืบแก้ไม่ได้ ศาลจะตัดสินให้ ข. รับผิดชอบทันที หรือดังตัวอย่างจาก
คำพิพากษาฎีกาที่⁽¹⁾ การที่รถยนต์ของจำเลยแล่นเข้าไปชนรถยนต์ของ
โจทก์ทางด้านขวาของถนน เบื้องต้นศาลสันนิษฐานตามกฎหมายว่ารถ
ยนต์จำเลยเป็นผู้ผิด จำเลยมีหน้าที่ต้องนำสืบหักล้างว่าจำเลยมิใช่เป็นผู้ผิด
เมื่อนายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลย นายจ้างจึงต้องมีหน้าที่นำสืบหักล้าง
ถ้านำสืบหักล้างไม่ได้ก็ไม่จำเป็นต้องอาศัยคำให้การของพยานโจทก์มา
วินิจฉัยว่าจำเลยเป็นฝ่ายผิดอีก การที่จำเลยแล่นรถทางขวาของถนน
เพื่อจะหลีกเลี่ยงชนหน้าโดยคาดหรือเดาเอาว่ารถโจทก์จะเลี้ยวซ้ายนั้นเป็นการ
เสี่ยงภัยของตนเองมิใช่หลบหลีกให้พ้นอันตรายจึงไม่อาจลบล้างข้อ
สันนิษฐานที่ว่ารถจำเลยเป็นผู้ผิดได้ การที่จำเลยเสี่ยงภัยเช่นนี้ และเหตุที่
รถชนกันก็เพราะรถจำเลยแล่นผิดทางจำเลยจึงเป็นฝ่ายผิด

รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้จะได้ศึกษาในวิชากฎหมายลักษณะ
พยาน

¹คำพิพากษาฎีกาที่ 1169-70/2509